

Hallintovaliokunta

IOK/1638/2024

30.5.2024

Asia: HE 53/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi

Viite: Ihmisoikeuskeskuksen lausunto

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi. Lailla pyritään torjumaan välineellistämisen muodossa Suomeen kohdistettavaa painostamista ja vahvistamaan rajaturvallisuutta ja sillä toteutetaan Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteita muun muassa hybridiuhkiin varautumisesta.

Esityksen mukaan tiettyjen edellytysten täytyessä valtioneuvoston yleisistunto voisi tehdä päätöksen, jolla rajataan kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten vastaanottamista rajatulla osalla Suomen valtakunnanraja ja sen välittömässä läheisyydessä. Vaikuttamisen välineenä olevan maahantulijan maahanpääsy estettäisiin, hänet poistettaisiin maasta ja ohjattaisiin siirtymään paikkaan, jossa kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia otetaan vastaan.

Valtioneuvoston päätös voitaisiin tehdä enintään kuukauden ajaksi kerrallaan, mutta päätös voitaisiin tarvittaessa uusida. Lakiehdotusta ei ole mahdollista käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä, minkä vuoksi esitetään, että se hyväksytään kiireellisessä perustuslain säätämisyksessä (PL 73 § 2 mom.). Tämä nk. poikkeuslaki olisi voimassa vuoden ajan sen voimaantulosta.

Ihmisoikeuskeskus kiinnittää huomiota erittäin lyhyeen lausuntoaikaan, joka poikkeaa merkittävästi säädösvalmistelun kuulemisoppaassa suositellusta. Keskus tiedostaa, että kuulemisohjeesta voidaan poiketa esimerkiksi kansallisen turvallisuuden suojaamisesta johtuvan kiireellisen syyn vuoksi.¹ On kuitenkin erittäin tärkeää huomioida, että esitetyllä lainsäädännöllä on merkittäviä vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion toteutumiseen. Siinä esitetään poikkeuksia perustuslakiin kuten myös Suomen kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin. Lausunnossaan Ihmisoikeuskeskus keskittyy käsittelemään ehdotettua sääntelyä näistä näkökulmista.

Ihmisoikeuskeskuksen lakisäätöihin tehtäviin kuuluu antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi sekä huolehtia muista vastaavista

¹ Oikeuskanslerin ratkaisu OKV/390/21/2024: <https://oikeuskansleri.fi/-/kansalaisuuslain-muutokset-valmisteltava-huolellisesti>.

perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä, kuten kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen riippumattomasta seurannasta. Keskuksen lakisääteisenä erityistehtävänä on myös edistää, suojella ja seurata YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanoa, minkä vuoksi lausunnossa kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin.

Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattaminen ja poikkeukset perustuslakiin

Hallituksen esityksessä todetaan useassa kohtaa, että ehdotettu sääntely on ongelmallinen ja ”jännitteinen” niin Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja EU-lainsäädännön kanssa kuin perustuslain kannalta. Sääntelyn katsotaan puuttuvan mahdollisuuksiin jättää turvapaikkahakemus (s.79), rajoittavan oikeutta oikeusturvaan ja oikeussuojakeinoihin (s. 81) ja sisältävän riskin sille, että ehdotonta palautuskieltoa ja siihen liittyviä oikeuksia elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen ei kaikissa tilanteissa turvata (s.84-85). Sääntelyn soveltamisen katsotaan myös olevan ”jossain määrin” ongelmallista yhdenvertaisuuden näkökulmasta (s. 87-88).

Esityksessä todetaan lakiehdotuksen sisältävän sellaisia perusoikeusrajoituksia, jotka eivät olisi ongelmattomia suhteessa perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin. Sääntämisympäristöarviointin yhteenvedossa katsotaan, että esitys voitaisiin tästä huolimatta hyväksyä perustuslain sääntämisympäristöarviossa.

Sääntämisympäristöarviointin yhteenvedossa syntyy kuitenkin epäselvyyttä perustuslaista poikkeamisen ja kansainvälisoikeudellisista velvoitteista poikkeamisen välille. Hallituksen esityksen (s. 104) mukaan

”[...] nyt ehdotettuja perusoikeuksien rajoituksia ja poikkeamia kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista voidaan pitää sellaisina, että kyse ei ole perustuslain keskeisiin ratkaisuihin, kuten perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuteen, puuttuvasta esityksestä. [...] Esitys ei puutu perustuslain keskeisiin ratkaisuihin eikä ole sen kanssa ilmeisessä ristiriidassa. Esitys on myös hyväksyttävissä EU-oikeuden ja Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta [...] Edellä esitetyn perusteella hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä perustuslain 73 §:n mukaisessa järjestyksessä ja että asiassa on pakottavia syitä hyväksyä esitys 73 §:n 2 momentissa säädetyssä kiireellisessä perustuslain sääntämisympäristöarviossa.”

Ihmisoikeuskeskus huomauttaa, että edellä mainittu ei ole linjassa sen kanssa, että kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ovat osa Suomen perusoikeusjärjestelmää. Kuten esityksessäkin siteeratuissa (s. 94) vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen esitöissä todetaan, ”[...] kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista seuraa nykyisin aineellisia suojavaatimuksia monille sellaisille oikeuksille, jotka samalla ovat valtiosisäisiä perusoikeuksia, sillä perustuslainsäätämisympäristöarvion käyttö ei oikeuta poikkeamaan ihmisoikeussopimusten määräyksistä.”² Ehdotettu sääntely vaikuttaa kuitenkin esimerkiksi palautuskiellon toteutumiseen ja siten ehdottomien ihmisoikeuksien noudattamiseen.

Esityksen (s. 96) mukaan ”[s]elvää on, että ehdotettu sääntely on jännitteisessä suhteessa turvapaikan hakemista koskevien kansainvälisten sopimusten kanssa.” Ehdotetussa sääntelymallissa tätä jännitettä lakiehdotuksen ja Suomea sitovien

² Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993): <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1993/19930309>.

ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa pyritään lieventämään ”tapauskohtaisella arvioinnilla ja riittäväällä vuorovaikutustilanteella” (s. 96). Tällä esityksessä viitataan toimivaltaisen viranomaisen eli rajavartijan käytännön tilanteessa virkavastuullaan tekemään summaariseen arvioon siitä, onko maahanpyrkijä esimerkiksi erityisen haavoittuvassa asemassa ja siksi oikeutettu kansainvälisen turvaan.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen, eikä oikeuksien toteutumiseen saisi liittyä riskejä Kyseisen pykälän esitöiden mukaan (alun perin Hallitusmuodon 16 a §) säännös ulottaisi julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin.³ Turvaamisvelvoite koskee kaikkea julkisen vallan käyttöä, mutta erityisesti lainsäätäjää. Perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin. Tähän liittyy kielto delegoida perusoikeuksien rajoittamista koskevaa toimivaltaa lakia alemmalle säädöstasolle.⁴ Näillä perusteilla konstruktio, jossa yksittäisten virkahenkilöiden – tässä tapauksessa rajavartijoiden – tulisi omalla toiminnallaan tehdä tyhjäksi lainsäädännön tasolla olevat haasteet ja taata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, näyttäytyy perustuslain kannalta ongelmallisena. Yksittäisten virkahenkilöiden mahdollisuudet tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt on jo esityksessäkin myönnetty hyvin epävarmoiksi, eikä käännyttävillä tai maasta poistettavilla henkilöillä olisi käytössään tehokkaita oikeussuojakeinoja (näitä käsitellään tässä lausunnossa jäljempänä).

Säättämisyjärjestyksen arvioinnissa käsitellään myös EU-oikeuden merkitystä asiassa (s. 72–77). Siinä tuodaan esille, että jäsenvaltioilla on laajaa harkintavaltaa kansallisen turvallisuutensa takaamiseksi, mutta samalla muistutetaan jäsenvaltioiden velvollisuudesta kunnioittaa EU:n perussopimuksia. EU:n perusoikeuskirja on osa perussopimuksia ja kuten esityksessäkin on todettu, tämän oikeudellisesti sitovan instrumentin keskeisiä säännöksiä ehdotetun sääntelyn näkökulmasta ovat mm. perusoikeuskirjan 18 ja 19 artiklat, jotka koskevat oikeutta turvapaikkaan ja joukkokarkotuksen kieltoa. Esityksessä tuodaan myös esille, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) mukaan rajavalvontaa, turvapaikkaa ja maahanmuuttoa koskevat määräykset kuuluvat jaetun toimivallan alaan, jolla EU:n toimenpiteet rajoittavat jäsenvaltioiden toimenpiteitä.

Arvioinnissa päädytään sellaiseen lopputulokseen, että ”[v]aikka ehdotettu lainsäädäntö on jännitteisessä suhteessa EU:n turvapaikkamenettelyä koskevan lainsäädännön kanssa”, poikkeaminen EU-oikeudesta voisi kuitenkin olla mahdollista perussopimusten, tarkemmin sanottuna SEUT:n 72 artiklan ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan nojalla. Molemmissa viitataan valtion velvollisuuksiin yleisen järjestyksen ylläpitämisessä ja kansallisen turvallisuuden suojaamisessa. Ihmisoikeuskeskus toteaa, että arvioinnissa ei ole riittävästi käsitelty sitä, miten ehdotettu poikkeaminen suhteutuu siihen, että EU:n oikeusjärjestys on osa kansallista oikeusjärjestystä ja että EU-tason säädös syrjäyttää sen kanssa ristiriidassa olevan kansallisen normin. Tässä yhteydessä on tärkeää myös huomata, että perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdassa määrätään, että siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat EIS:ssa turvattuja oikeuksia, niillä on sama merkitys ja kattavuus kuin EIS:n

³ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993): <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1993/19930309>.

⁴ Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (PeVM 25/1994 vp): https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/pevm_25+1994.pdf.

vastaavilla oikeuksilla.⁵ Lainsäätäjän on oikeuksia rajoittaessaan täten noudatettava niitä samoja vaatimuksia, joista määrätään EIS:ssa.⁶

Lakiesitys palautuskiellon ja oikeusturvan toteutumisen kannalta

Hallituksen lakiehdotuksen keskeisin ristiriita koskee ihmisoikeussopimuksissa ja kansainvälisessä tapaoikeudessa turvattua palautuskieltoa. Palautuskielto on ehdoton, eikä siitä voida poiketa edes poikkeusoloissa. Lakiehdotukseen sisältyvä ristiriita on siitä, että kaikkien maahantulijoiden osalta ei ennen maasta poistamista tai maahan pääsyn estämistä tehdä arviota maahantulon estämisen tai maasta poistamisen vaikutuksista. Hallituksen esitys on ristiriidassa myös oikeusturvavaatimuksen kanssa.

Palautuskiellon ehdottomuus

Palautuskielto on oikeudellisesti sitova sääntö, joka on vahvistettu perustuslaissa ja Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa. Perustuslain 9 § 4 momentin mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Palautuskiellosta määrätään pakolaisten oikeusasemaa koskevan Yhdistyneiden kansakuntien vuoden 1951 yleissopimuksen (pakolaissopimus, SopS 77/1968) 33 artiklassa samoin kuin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 19 artiklassa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS, SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010) soveltamiskäytännössä palautuskielto liittyy sopimuksen 2 artiklaan, joka määrää oikeudesta elämään, ja 3 artiklaan, jonka mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Hallituksen esitystä tulee arvioida myös suhteessa YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus, SopS 7 ja 8/1976) 2 artiklaan, 6 artiklaan (oikeus elämään) ja 7 artiklaan (kidutuksen kieltö) perustuvaan palautuskieltoon samoin kuin kidutuksen vastaisen yleissopimuksen 3 artiklaan sisältyvään nimenomaiseen palautuskieltoon (CAT, SopS 60/1989). Lisäksi kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehty kansainvälinen yleissopimus (SopS 20 ja 21/2023) ja naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (Istanbulin sopimus, Sops 52 ja 53/2015) sisältävät nimenomaisen palautuskieltoa koskevan määräyksen.

Edellä mainittuihin ihmisoikeussopimuksiin perustuvat palautuskiellot ovat ehdottomia. Niistä ei voida poiketa edes poikkeusoloissa, kuten kansallisen hätätilan aikana. Tämä perustuu sopimusten nimenomaisiin sopimusmääräyksiin. Niihin ei siten myöskään edes hätätilan aikana sisälly minkäänlaisia suhteellisuus- tai välttämättömyselementtejä eikä palautuskiellosta voi tällaisin perustein poiketa. Kuten esityksessä todetaan, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on ratkaisukäytännössään painottanut valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 32 ja 33/1980) 27 artiklaa, jonka mukaan valtio ei voi vedota sisäisen oikeutensa määräyksiin perusteena valtiosopimuksen täyttämättä jättämiselle.⁷

⁵ Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset, Euroopan unionin virallinen lehti C 303/17, 14.12.2007.

⁶ Ks. myös C-260/89, ERT, ECLI:EU:C:1991:254, kohdat 41-43 ja asia C-402/05 Paj C-415/05 P, *Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. neuvosto ja komissio*, ECLI:EU:C:2008:461, kohdat 283-285.

⁷ Ks. muun muassa *N.D. ja N.T. v. Espanja*, nrot 8675/15 ja 8697/15, kohdat 109 ja 190.

Palautuskiellon ja kidutuksen kiellon ehdottomuus ilmenee muun muassa EIS 15 artiklasta, jossa on määräykset sopimusvelvoitteista poikkeamisesta hätätilan aikana. Kidutuksen ja muun epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kiellosta ei EIS 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti voi poiketa edes silloin, kun on kyse kansakunnan elämää uhkaavasta hätätilasta tai edes kaikkein vaikeimmissa olosuhteissa, kuten esimerkiksi terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta tai maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden mittavasta maahantulosta, riippumatta kyseessä olevan henkilön toiminnasta tai väitetyn rikoksen luonteesta.⁸ CAT-sopimuksen 2 artiklan 2 kohdassa määrätään samoin, että minkäänlaisia poikkeuksellisia oloja, kuten sotatilaa tai sodanuhkaa, sisäistä poliittista epävakaisuutta tai muuta yleistä hätätilaa ei saa käyttää oikeutuksena kidutukselle.

EIT:n vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kiellon ehdottomuus merkitsee sitä, että kansalliseen turvallisuuteen liittyviin syihin ei voi koskaan vedota EIS 3 artiklan loukkaamisen perustelemiseksi. Toisin sanoen, EIS 3 artiklaan liittyvissä tapauksissa valtion harkintavalta on kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa nimenomaisesti suljettu pois. EIT on vakiintuneessa oikeuskäytännössään myös katsonut, että mikäli on painavia perusteita uskoa, että henkilö joutuu toiseen valtioon karkotettaessa EIS 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi, sopimusvaltion velvollisuus suojella häntä tällaiselta kohtelulta säilyy myös karkottamisen yhteydessä. Tässä asianomaisen henkilön oma toiminta ei ole olennaista, vaikka toiminta olisi ei-toivottavaa tai vaarallista. EIS 3 artiklalla annettu suoja on täten laajempi kuin pakolaissopimuksen 32 artiklalla (maastakarkoitus) ja 33 artiklalla (karkoituksen ja palauttamisen kieltäminen).⁹

Kidutuksen kieltä ja palautuskieltä ovat lisäksi pakottavaa kansainvälistä tapaoikeutta *jus cogens*, joka sitoo valtioita sopimusvelvoitteista huolimatta ja jonka säännöksistä ei voi millään perusteella poiketa.

Palautuskiellon edellyttämät menettelylliset takeet

Palautuskieltä on siis ehdoton kieltä, josta ei saa poiketa edes sodan tai muun yleisen hätätilan aikana. Jos on olemassa riski, että henkilön palauttaminen johtaisi kuolemanrangaistukseen, kidutukseen tai muuhun ihmisarvoa loukkaavaan kohteluun, valtioiden toimintavelvollisuudet kasvavat ja niiden on turvattava turvapaikanhakijoille menettelylliset takeet. Hallituksen esityksessä viitataan EIT:n oikeuskäytäntöön, jonka mukaan palautuskieltoon kuuluu olennaisesti se, että valtioilla on velvoite arvioida palautettavaan henkilöön kohdistuva riski joutua 3 artiklan vastaisen kohtelun uhriksi ennen maasta poistamista¹⁰ ja tämän arvion on oltava perusteellinen.¹¹ Tämä lähtökohta on vahvistettu myös EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännössä.¹²

Ihmisoikeuskeskus korostaa tässä yhteydessä, että EIT:n mukaan valtion, joka on päättänyt kääntää hakijan, on arvioitava, onko tällä kauttakulkumaassa pääsy asianmukaiseen turvapaikkamenettelyyn, joka tarjoaa tehokkaan suojan palautuskiellon osalta. EIT on painottanut tämän arvion erityistä tärkeyttä

⁸ Ks. esimerkiksi *A. ja muut v. Yhdistynyt kuningaskunta* (suuri jaosto), nro 3455/05, kohta 126.

⁹ Ks. *Chahal v. Yhdistynyt kuningaskunta* (suuri jaosto), nro. 22414/93, kohta 80, *Auad v. Bulgaria*, nro. 46390/10 ja *Saadi v. Italia* (suuri jaosto), nro. 37201/06).

¹⁰ *Ilias ja Ahmed v. Unkari*, nro 47287/15, kohta 163.

¹¹ *F.G. v. Ruotsi*, nro 43611/11, kohta 113; *Chahal v. Yhdistynyt kuningaskunta* (suuri jaosto) nro. 22414/93, kohta 96. Ks. samoin *J.K. ja muut v. Ruotsi* (suuri jaosto) kohdat 87-90.

¹² C-72/22 PPU, 30.6.2022, ECLI:EU:C:2022:505, kohta 75.

tilanteissa, joissa kauttakulkumaa ei ole EIS:n osapuoli.¹³ Mikäli riittäviä takeita asianmukaisesta turvapaikkamenettelystä ei ole, on vastaajavaltion myös sallittava turvapaikanhakijan oleskelu alueellaan, kunnes hakemus on asianmukaisesti käsitelty.¹⁴ EIT on myös katsonut, että silloinkin, kun valtio epäilee turvapaikkahakemuksen olevan perusteeton, on valtiolla 3 artiklan mukainen velvoite joko suorittaa aineellinen turvapaikkatutkinta tai perusteellisesti arvioida, olisiko henkilöllä vastaanottajamaassa pääsy asianmukaiseen turvapaikkamenettelyyn, jossa tarjotaan suoja palautuskiellon osalta.¹⁵ EIT on lisäksi korostanut, että tämä asianmukaista arviota koskeva velvoite pätee, vaikka henkilön käytössä olisi toinen maahantulomahdollisuus.¹⁶

Ihmisoikeuskeskus toteaa, että edellä kuvatun kaltaista asianmukaista arviointia ei voida taata, mikäli hallituksen esityksen mukaisesti osalla Suomen valtakunnanrajaa ei oteta vastaan kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia ja maahantulo estetään. Esityksen peruslähdekohtana on, että palautuskieltoa ei lakiehdotuksen mainitsemisissa olosuhteissa noudatettaisi. Palautuskieltoa huomioitaisiin vain esityksen 5 §:n mukaisissa poikkeustilanteissa ja "vuorovaikutustilanteeksi" kutsutussa menettelyssä. Tässä yksittäisen rajavartijan suorittamassa arvioinnissa pyrittäisiin pitämään huoli siitä, että palautuskieltoa ei rikottaisi. Tällainen "vuorovaikutustilanteessa" hankittava selvitys olisi kuitenkin käytännössä hyvin paljon yleisempi kuin mitä muussa lainsäädännössä on pidetty välttämättömänä sen varmistamiseksi, että palautuskieltoa ei rikota. Kyseessä olisi summaarinen menettely, jossa ei tehtäisi erillistä hallintopäätöstä, eikä toimenpiteestä olisi mahdollista valittaa. Ulkomaalaislain asiaa koskevia menettelysäännöksiä ei sovellettaisi.

Esityksessä lähdetään siitä, että ns. vaikuttamisen välineenä olevan maahantulijan maahanpääsy estetään, hänet poistetaan maasta ja ohjataan paikkaan, jossa kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia otetaan vastaan. Ihmisoikeuskeskus huomauttaa, että myös silloin, kun henkilö ohjattaisiin siirtymään paikkaan, jossa kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia otetaan vastaan, viranomaisen olisi arvioitava hakijan maasta poistamisen vaikutukset EIS 3 artiklassa turvattujen oikeuksien osalta.¹⁷ Esitykseen sisältyvä ohjaaminen siirtymään paikkaan, jossa hakemuksia otetaan vastaan, ei sellaisenaan vielä siten takaisi pääsyä ko. arviointiin etenkin huomioden, että tällainen paikka ei välttämättä ole lähellä, saati samalla rajalla, vaan edellyttäisi esimerkiksi kulkemista toisten valtioiden kautta.

Aihe on ollut esillä rajavartiolain muutoksen yhteydessä vuonna 2022, jolloin Ihmisoikeuskeskus totesi, että turvapaikkahakemusten keskittäminen ainoastaan yhdelle tai parille rajanylityspaikalle voi edellyttää pitkiäkin siirtymisiä kansainvälistä suojelua hakevalle henkilölle, mitä ei välttämättä voida pitää kohtuullisena. Erityisen ongelmallisia siirtymät olisivat haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille, joille siirtymät eivät välttämättä olisi tosiasiallisesti mahdollisia. Ihmisoikeuskeskus katsoi tuolloin myös, että vaikka yleisesti sovellettavaa vähimmäismäärää rajanylityspaikkoja ei voidakaan johtaa kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista tai niiden valvontaelinten käytännöstä, tulee lain esitöissä kuitenkin tarkastella, missä määrin yksi rajanylityspaikka täyttää tosiasiallisen ja tehokkaan turvapaikkaprosessiin pääsyn edellytyksen.¹⁸

¹³ *M.A. ja muut v. Liettua*, nro 59793/17, kohta 102.

¹⁴ *M.K. ja muut v. Puola*, nrot 40503/17, 42902/17 ja 43643/17, kohta 185; *D.A. ja muut v. Puola*, nro. 51246/17, kohta 59.

¹⁵ *Ilias ja Ahmed v. Unkari*, kohta 138.

¹⁶ *S.S. ja muut v. Unkari*, nrot 56417/19 ja 44245/20, kohta 68.

¹⁷ Ks. *S.S. ja muut v. Unkari*, kohta 68.

¹⁸ Ihmisoikeuskeskuksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi rajavartiolain muuttamisesta (2022) https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/8be05bda-6d82-44b7-a845-bfaecc20674c/a98d4a13-8199-44b7-8262-766965526c5e/LAUSUNTO_20220602123652.PDF.

Kuten nyt lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä todetaan (s.15), valtioneuvosto on rajavartiolain 16 §:n perusteella marraskuun 2023 puolivälistä alkaen tehnyt useita päätöksiä kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämiseksi Suomen ja Venäjän välisellä maarajalla. Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu on joulukuussa 2023 sisäministerille osoittamassaan kirjeessään esittänyt huolensa siitä, miten Suomen itäisen maarajan sulkeminen vaikuttaa tosiasialliseen ja tehokkaaseen turvapaikkamenettelyyn pääsyyn ja korostanut, että rajan sulkeminen saattaa loukata palautuskieltoa ja joukkokarkotuksen kieltoa. Samassa yhteydessä hän pyysi lisätietoja siitä, miten rajalle saapuvia ihmisiä ohjeistetaan ja edistetäänkö heidän mahdollisuuksiaan jättää turvapaikkahakemus toisessa paikassa.¹⁹ Koska hallituksen esityksessä korostetaan mahdollisuutta kansainvälisen suojelun hakemiseen toisaalla avoimena olevassa paikassa, olisi ollut perusteltua avata tarkemmin olemassa olevia käytäntöjä ja saatuja kokemuksia mahdollisten turvapaikanhakijoiden ohjeistamisessa.

On selvä, että ehdotettu lainsäädäntö ei kaikissa tilanteissa turvaa palautuskiellon toteutumista. Ihmisoikeuskeskus muistuttaa edelleen, että palautuskielto on ehdoton eikä salli poikkeuksia tai rajoituksia. Tästä seuraa, että vaikka EIS 3 artiklan mukaiset menettelylliset takeet saattaisivat joidenkin kohdalla toteutua, ei tällä ole merkitystä, mikäli ne eivät toteudu muiden henkilöiden osalta. Jokaisen maahanpyrkijän kohdalla tulee tehdä asianmukainen arviointi joko Suomessa tai siinä valtiossa, josta henkilö pyrkii Suomeen.

Haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt

Lakiehdotuksen 4 §:n mukaisesti ns. vaikuttamisen välineenä olevan maahanpääsyn maahanpääsy estetään, hänet poistetaan maasta ja ohjataan paikkaan, jossa kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia otetaan vastaan. Lakiehdotuksen 5 §:ssä säädetään niistä poikkeuksellisista tilanteista, joissa kansainvälistä suojelua koskeva hakemus puolestaan otettaisiin vastaan. Tämä tapahtuisi, jos se olisi toimivaltaisen viranomaisen (rajavartijan) tekemän tapauskohtaisen arvion mukaan tarpeen lapsen, vammaisen henkilön tai muun erityisen haavoittuvassa asemassa olevan henkilön oikeuksien turvaamiseksi taikka jos henkilö on esittänyt tai on tullut ilmi seikkoja, joiden perusteella toimivaltainen viranomainen voi riittävällä varmuudella arvioida, että henkilö on todellisessa vaarassa joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen tai muun epäinhimillisen tai ihmisarvoa loukkaavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi.

Esityksessä ei käsitellä tarkemmin sitä, miten rajaviranomainen pystyy luotettavasti erottelamaan vaikuttamisen välineenä olevat ihmiset muista, kansainvälistä suojelua hakevista ihmisistä aiemmin kuvatussa summaarisessa ”vuorovaikutustilanteessa”. Tässä yhteydessä viitataan ainoastaan tietoon tai perusteltuun epäilyyn (s. 64). Sen lisäksi, että rajalla pitäisi kyetä erottelamaan välineellistettyyn maahanpääsyyn liittyvät ja siihen liittymättömät henkilöt, menettelyssä tulisi myös identifioida haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt.

EU:n lainsäädännössä on lukuisia määräyksiä siitä, miten haavoittuvassa asemassa oleville on turvattava erityiset menettelylliset takeet.²⁰ Tällaisessa asemassa ovat esimerkiksi lapset, vammaiset henkilöt, raskaana olevat, vakavasti

---

¹⁹ Council of Europe Commissioner for Human Rights (2023), Letter addressed to the Minister of Interior of Finland: <https://rm.coe.int/letter-to-the-minister-of-interior-of-finland-concerning-the-human-rig/1680adab75>.

²⁰ Ks. AIDA & ECRE, The concept of vulnerability in European asylum procedures, saatavilla <https://asylumineurope.org/2017-ii/>.

sairaat, mielenterveyden häiriöistä kärsivät, kidutuksen ja raiskauksen uhrit, muun vakavan fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhrit ja seksuaaliset vähemmistöt.²¹ Kuten hallituksen esityksessäkin on todettu, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tunnistaminen ei ole yksinkertaista. Esimerkiksi henkilön ikä, vammaisuus tai haavoittuva asema ei välttämättä ole pääteltävissä ulkoisten ominaisuuksien perusteella. Haavoittuva asema voi johtua esimerkiksi siitä, että naiseen kohdistuu alkuperämaassaan sukupuolensa perusteella väkivaltaa tai hänellä on todellinen uhka tulla tapetuksi tai joutua väkivallan kohteeksi perheensä tai yhteisönsä jäsenen taholta kulttuuristen, uskonnollisten tai perinteisten normien oletetun rikkomisen vuoksi.²² Tässä yhteydessä Ihmisoikeuskeskus muistuttaa Istanbulin sopimuksen 61 artiklan palautuskiellosta, joka edellyttää, että naisiin kohdistuvan väkivallan uhreja ei asemastaan tai kotipaikastaan riippumatta missään olosuhteissa palauteta maahan, jossa heidän henkensä vaarantuisi tai heitä saatettaisiin kiduttaa tai kohdella tai rangaista epäinhimillisesti tai halventavasti.

Identifioinnin merkitystä korostaa myös lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 60/1991) 20 artikla, joka edellyttää, että valtioiden on ennen jokaista mahdollista maastapoistamista alustavasti selvitettävä, onko henkilö ilman huoltajaa oleva alaikäinen. Valtioiden on pyrittävä todentamaan lapsen henkilöllisyys alustavan kuulustelun avulla ja arvioitava lapsen erityistilanne sekä mahdolliset erityiset haavoittuvuudet.²³

Hallituksen esityksessä (s.99) todetaan, että ”Rajavartiolaitoksen tulisi antaa ohjeistus laissa säädetyistä toimenpiteistä sekä 5 §:ssä tarkoitetun tapauskohtaisen arvion tekemisestä”. Tällä tavalla esityksen mukaan sääntelyn soveltamisessa pyrittäisiin ”sekä Rajavartiolaitoksen organisaatiotasolla tekemillä ohjeistuksilla että yksittäisen rajavartiomiehen toimenpiteillä siihen, että sääntelyn soveltamisella turvattaisiin palautuskiellon noudattaminen.” Säännöskohtaisissa perusteluissa esitetään, että haavoittuvassa asemassa olevien tunnistaminen tehtäisiin esimerkiksi arvioimalla fyysisiä ominaisuuksia, mutta myös asiakirjanäytön sekä maahanpyrkijän esittämien seikkojen perusteella (s.68). Maahanpyrkijän kanssa voitaisiin olosuhteiden niin sallissa käydä myös tarkempia keskusteluja.

Ihmisoikeuskeskus pitää tästä huolimatta kyseenalaisena sitä, että viranomaiset pystyisivät kaikissa tilanteissa tekemään rajalla tapauskohtaisen arvion turvapaikanhakijan henkilökohtaisista ominaisuuksista tai tilanteesta. Riski on tunnistettu myös hallituksen esityksessä (s. 96): ”Ehdotettu sääntely sisältää [...] riskin siitä, ettei rajavartiomies tunnista kaikkia niitä henkilöitä, joita uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Tätä voidaan pitää ongelmallisena ottaen huomioon se, että viranomaisen velvoitteena on turvata perus- ja ihmisoikeudet”. Hallituksen esityksessä (s. 44) on huomioitu myös se, että lähes täysi-ikäisten alaikäisten ja sellaisten sairaiden tai vammaisten henkilöiden, joiden vamma tai sairaus ei ole helposti havaittavissa ulkonäön perusteella, tunnistaminen voi olla hankalaa ilman tarkempaa selvittelyä. Ihmisoikeuskeskus huomauttaa, että sama pätee muun muassa ihmiskaupan uhrien sekä seksuaalisen väkivallan tai lähisuhdeväkivallan uhrien, kuten myös etniseen ja uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvien henkilöiden tunnistamiseen.

Tunnistamiseen liittyvien ongelmien vuoksi Ihmisoikeuskeskus myös huomauttaa, että hallituksen esityksen perusteella nyt ehdotettu sääntely ei ilmeisesti täytä

²¹ Direktiivi 2013/32/EU, 29.6.2013, kohta 29.

²² Ks. C-621/21; EU:n tuomioistuin toteaa, että ns. määräitelmädirektiiviä (2011/95/EU) on tulkittava Istanbulin sopimusta noudattaen.

²³ Lapsen oikeuksien komitea, Views adopted by the Committee under the Optional Protocol of the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, concerning communication No. 4/2016, CRC/C/80/D/4/2016,15.5.2019, kohta 14.3.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen 11 artiklan vaatimuksia. Tässä vaaratilanteita ja humanitaarisia hätätiloja koskevassa artiklassa todetaan seuraavasti: "Sopimuspuolet toteuttavat kansainväliseen oikeuteen perustuvien veloitteidensa mukaisesti, mukaan lukien kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja ihmisoikeuksia koskeva kansainvälinen oikeus, kaikki tarvittavat toimet varmistaakseen vammaisten henkilöiden suojelun ja turvallisuuden vaaratilanteissa, mukaan lukien aseelliset selkkaukset, humanitaariset hätätilat ja luonnonkatastrofit."²⁴

Tunnistamiseen liittyvät ongelmat johtavat myös siihen, että erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt saattavat joutua eri asemaan riippuen siitä, kuinka helposti kunkin haavoittuva asema on tunnistettavissa. Ihmisoikeuskeskus yhtyy esityksen arvioon siitä, että ehdotettu sääntely on ongelmallinen syrjinnän kiellon näkökulmasta (s. 45), samoin kuin arvioon siitä, että lakiehdotus johtaa ongelmalliseen tilanteeseen perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen näkökulmasta siksikin, että se asettaa "turvapaikanhakijat eri asemaan riippuen siitä, missä paikassa he pyrkivät ylittämään Suomen rajan" (s. 45).

Oikeusturva

Ihmisoikeuskeskus toteaa, että käännyttävälle tai maasta poistettaville turvapaikanhakijoille ei lakiehdotuksessa esitetä minkäänlaisia oikeusturvatakeita. Oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin on kuitenkin turvattu EIS 13 artiklassa. Lisäksi EIS 3 artiklaan sekä ulkomaalaisten joukkokarkotukset kieltävään EIS 4. lisäpöytäkirjan 4 artiklaan sisältyy vaatimus tehokkaista oikeussuojakeinoista. Oikeusturva on suojattu myös EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa samoin kuin KP-sopimuksen 2 artiklassa.

EIT on oikeuskäytännössään katsonut, että EIS 13 artikla yhdessä 3 artiklan kanssa luettuna edellyttää, että henkilöllä on oltava tehokkaat oikeussuojakeinot käytössään, ja että oikeussuojakeinolla on lykkäävä vaikutus silloin, kun henkilö on esittänyt perustellun väitteen siitä, että hänen 3 artiklassa tarkoitettuja oikeuksiaan loukattaisiin maasta poistamisen seurauksena. Tämä puolestaan edellyttää sitä, että hänen väitteensä perustellusta vaarasta altistua 3 artiklan vastaiselle kohtelulle tutkitaan riippumattomasti ja perusteellisesti.²⁵ Koska palautuskielto johdetaan 3 artiklasta ja on luonteeltaan ehdoton, EIT katsoo, että henkilöillä on oltava käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot.

EIT on 13 artiklaan nojaten edellyttänyt, että myös sellaisissa tilanteissa, joissa henkilö ei väitä olevansa vaarassa altistua 3 artiklan loukkaukselle, tällä on oltava tosiasiallinen mahdollisuus riitauttaa itseään koskeva päätös niin, että hänen valituksensa tutkitaan riippumattomassa ja puolueettomassa kansallisessa tuomioistuimessa.²⁶ Vaikka jäsenvaltioille jätetään tiettyä harkintavaltaa, 13 artiklan on katsottu näissäkin tapauksissa edellyttävän, että toimivaltainen elin tutkii valituksen sisällön asianmukaisesti,²⁷ tällöin oikeussuojakeinoilla ei kuitenkaan tarvitse olla lykkäävää vaikutusta.²⁸ Myös EIS 4. pöytäkirjan 4 artiklassa turvattun joukkokarkotuksen kiellon on katsottu edellyttävän, että

²⁴ Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016):

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2#idm46651396633376

²⁵ *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*, nro. 30696/09, kohta 293; *M.K. ja muut v. Puola*, nrot 40503/17, 42902/17 ja 43643/17, kohdat 142-148 ja 212.-220.

²⁶ *Khlaifia ja muut v. Italia*, nro 16483/12, kohta 279; *Moustahi v. Ranska*, nro. 9347/14, kohta 156-164.

²⁷ *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*, nro 30696/09, kohta 387.

²⁸ *Khlaifia ja muut v. Italia*, nro 16483/12, kohta 281.

maahantulijoilla on tosiasiallinen pääsy laillista maahantuloa koskeviin menettelyihin. EIT on oikeuskäytännössään tulkinnut tämän koskevan muun muassa rajanylityspaikkojen sijaintia, turvapaikkahakemusten jättämistä koskevia sääntöjä, tulkien ja oikeusavun saatavuutta, jotta turvapaikanhakijoille voidaan tiedottaa heidän oikeuksistaan, sekä turvapaikkahakemusten luotettavaa dokumentointia.²⁹

Esityksen mukaan yksilön oikeusturvan toteutuminen rakentuisi lakiehdotuksessa seuraaviin lähtökohtiin: 1) viranomaisen huolehtii, että jokainen maahanpyrkijä saa tosiasiallisen mahdollisuuden tuoda esiin syitä, miksi hänet tulisi lukea lain poikkeusryhmiin; 2) rajavartija varmistaa, että maahanpyrkijä tulee riittävällä tavalla ymmärretyksi esimerkiksi tulkkauksen avulla; 3) lain soveltamisesta annetaan asianmukaiset ohjeet ja 4) rajavartija huolehtii virkavastuulla sääntelyn soveltamisesta (s. 81). Kyse ei kuitenkaan olisi valituskelpoisesta hallintopäätöksestä, eikä siitä olisi mahdollisuutta hakea muutosta. ”Normaalin hallintomenettelyn” sijaan tätä lakiehdotuksessa hahmoteltua ”summaarista hallintomenettelyä”, jossa rajavartija tekee summaarisen arvion siitä, tulisiko henkilö ohjata turvapaikkamenettelyyn, luonnehditaan esityksessä ”niin kutsutuksi tosiasialliseksi hallintotoiminnaksi” (s. 79). Olennaista on, että tällä luonnehdinnalla lakiehdotuksessa suljetaan pois tavanomaiset maahantuloa koskevat oikeussuojakeinot eikä niitä korvaamaan esitetä muita oikeusturvaa suojaavia menettelyjä sen paremmin hallintomenettelyssä kuin tuomioistuimessakaan.

Edellä esitetystä syystä Ihmisoikeuskeskus yhtyy seuraavaan hallituksen esitykseen kirjattuun arvioon (s. 81):

Ehdotettu sääntely, joka lähtökohtaisesti estää valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettulla alueella vaikuttamisen välineenä olevan maahantulijan turvapaikkahakemuksen jättämisen, käsittelyn ja muutoksenhaun, rajoittaa [...] merkittävällä tavalla oikeutta oikeussuojakeinoihin. Lakiehdotuksen voidaan katsoa puuttuvan oikeusturvaperusoikeuden ydinalueeseen, minkä lisäksi ehdotus on tältä osin myös jännitteisessä suhteessa ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Toisin sanoen, esitys on ristiriidassa perustuslain ja Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Suomen johdonmukaisuus perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion edistäjänä

Suomi on kasvattanut kansainvälistä uskottavuuttaan maana, jonka ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja kansainvälisen oikeuden noudattamiseen. Esimerkiksi Petteri Orpon hallitusohjelmassa kohdassa 10 ”Turvallinen ja kriisinkestävä oikeusvaltio” todetaan, että ”Suomi edistää kaikessa toiminnassaan demokratian, kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion periaatteita.”³⁰ Suomen avaintavoitteissa EU-vaalikaudelle 2024–2029 puolestaan todetaan, että ”[o]n tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin

²⁹ *N.D. ja N.T. v. Espanja*, §§ 212–217; *A.A. ja muut v. Pohjois-Makedonia*, 55798/16 ja 4 muuta, kohdat 116–122; *Shahzad v. Unkari*, 12625/17, kohdat 63–67 ja *M.H. ja muut v. Kroatia*, 15670/18 ja 43115/18, kohdat 295–304.

³⁰ Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma (2023):

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.”³¹ Nyt lausuttavana olevan hallituksen esityksen (s. 47) mukaan

”Euroopan unioni ja puolustusliitto Nato muodostavat Suomen ulkopoliittikan yhteistyövaraisen ytimen. Nato-jäsenyys asemoi Suomen entistä tiiviimmin osaksi eurooppalaista ja transatlanttista turvallisuusyhteisöä. Suomen tavoitteena on olla luotettava ja ennakoitava ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimija sekä molempien läntisten turvallisuusyhteisöjen yhteisten arvojen kuten oikeusvaltion ja demokratian vankka tukija. Yhtenä Suomen ydinviestinä on, että Suomen ulkopoliittikan pitkäaikainen perusta ei muutu Nato-liittolaisuuden myötä: Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittikan perustana ovat oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia. Suomi korostaa kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän tärkeyttä sekä kansainvälisen oikeuden noudattamista.”

Ihmisoikeuskeskus on toistuvasti korostanut sitä, että Suomen kansainvälisen ja kansallisen ihmisoikeuspoliittikan tulisi olla linjassa keskenään.³² Kuten yllä on todettu, perus- ja ihmisoikeudet sekä oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen ovat keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittikkaa. Nyt esitetty sääntely herättää kuitenkin merkittävän huolen sen johdonmukaisuudesta Suomen pitkäaikaisen toimintalinjan kanssa. Ulkoasiainvaliokunta on valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittista selontekoa käsitellessään todennut, että: “[...] se, miten hyvin Suomi toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia kansallisesti, määrittää keskeisesti myös, kuinka uskottava toimija Suomi on kansainvälisesti.”³³

Muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää varautumista ja reagoimista uudenlaisiin uhkiin. Ihmisoikeuskeskus painottaa, että perus- ja ihmisoikeudet, oikeusvaltio ja demokratia ovat yhteiskunnan arvoperusta, jolle turvallisuutta, kriisinkestävyttä ja luottamusta rakennetaan.

Jarna Petman
Johtaja

Susan Villa
Asiantuntija

Sanna Ahola
Asiantuntija

Elina Hakala
Asiantuntija

³¹ Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp): <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-298.pdf>.

³² Ks. esim. Ihmisoikeuskeskuksen tiedote lausunnoista ihmisoikeuspoliittiseen selontekoon (2022): <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/uutiset/kansallisen-ja-kansainvalisen-ihmis/>.

³³ Ulkoasiainvaliokunnan mietintö valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta (UaVM 6/2022 vp): https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/UaVM_6+2022.aspx.